

Tijdschrift voor geschiedenis,
monumenten en cultuur
Verschijnt vier maal per jaar

ISSN: 0168-8936

Uitgave

Stichting tot Behoud van
Tilburgs Cultuurgoed
K.v.K. S 096029

Redactie

Ronald Peeters
Ton Wagemakers

Stukken voor de redactie te zenden
aan redactie-secretariaat
Montfortanenlaan 96,
5042 CX Tilburg.

Abonnementen

Jaarabonnement f 32,50
Losse nummers f 7,95
Abonneren door overmaking
van f 32,50 op de rekening van
de Stichting tot Behoud van
Tilburgs Cultuurgoed,
Beeklaan 57,
5032 AB Tilburg.

AMRO-bank rek.nr. 42.81.63.343,
gironummer bank 1091055
onder vermelding van
"abonnement 1984".

Omslagfoto:
Muziekkiosk op de Markt bij gele-
genheid van de feestelijke opening
van de spoorlijn Tilburg-Breda in
1863.
Naar tekening van C.C.A. Last.

Foto's:
Coll. Gemeentelijke Archiefdienst
Tilburg.

Druk: H. Gianotten b.v. Tilburg

Ten geleide

Ter afsluiting van een feestelijk jaar, Tilburg 175 jaar stads-
rechten en 40 jaar na bevrijding, ligt voor U een feestelijk en
gevarieerd nummer.

Het 175-jarig bestaan van het Tilburgs stadsrecht wordt aan-
gegrepen om de betekenis van dit recht en de ontwikkeling
van de gemeentelijke democratie te schetsen.

Het feestelijk karakter van dit nummer wordt verder uitge-
werkt in bijdragen over het gelegenheidslied en de opening
van de spoorlijn Tilburg-Breda.

Het Tilburgs dialect is een "meraokel". Hier wordt de erken-
de spelling gepresenteerd. Is dit de definitieve oplossing?
Tenslotte een portret van Tilburgs eerste stedebouwer Rüc-
kert, hedendaagse stadsvernieuwers kunnen van zijn aanpak
leren.

Veel leesgenoegen en prettige feestdagen toegewenst.

De Redactie

Abonnementsgeld 1985

In dit laatste nummer van de tweede jaargang van "Tilburg" kunnen wij u
meedelen dat wij met ingang van 1985 de abonnementsprijs gaan verlagen
met f 5,— naar f 27,50 per jaar. Voor instellingen zoals bibliotheken,
rechtspersonen etc., blijft de abonnementsprijs gehandhaafd op f 32,50.
Wilt u zo vriendelijk zijn om zo spoedig mogelijk te betalen anders kan
toezending niet meer gegarandeerd worden.

Het bestuur heeft gemeend deze prijsverlaging te moeten doorvoeren om
nog meer abonnees te kunnen werven. Ook u kunt ons daarbij helpen door
anderen te interesseren voor een abonnement. U krijgt een korting die wij
middels een nieuwe abonnee weer wensen terug te verdienen.
Het totale abonnee-bestand is helaas nog te laag.

Het bestuur

Inhoud

De betekenis van het Tilburgs stadsrecht Martin de Bruijn en Ineke Strouken	4
De opening van de spoorlijn Tilburg-Breda op 1 oktober 1863 Jacob H.S.M. Veen	7
Erkende spelling voor Tilburgs dialect W. Sterenborg	10
Feest- en gelegenheidsliederen Rolf Janssen	12
Rückert, een omstreden figuur Voor een stedebouwer op de bres! Marjan Rossen	16
Tilburg kort	18

Feest- en gelegenheidsliederen

door Rolf Janssen

In de 175 jaren dat Tilburg zichzelf stad mag noemen, zijn er talloze gelegenheden geweest waarbij muziek de feestelijke noot gaf.

We denken hierbij aan jubilea van mensen, die 25 of meer jaren ergens werkten, jubilea van fabrieken en instellingen, bruiloften, bijzondere gebeurtenissen, openingen van zaken, gildefeesten enzovoort. In dit artikel zal een bescheiden greep worden gedaan uit dit feest-repertoire. Kerkelijke en Oranje-feesten zullen hierbij buiten beschouwing gelaten worden.

Vanuit sociaal-historisch oogpunt zijn juist gelegenheidsliederen vaak erg interessant, omdat daarin meestal in beknopte vorm een stukje geschiedenis wordt samengevat.

Ter gelegenheid van het zilveren priesterfeest van pater Gervasius, moderator van studentenvereniging Sint-Leonardus (vereniging van de Katholieke Leergangen) werd op de melodie van "Daar was lestmaal een kwezel" het volgende lied geschreven. Het is o.a. terug te vinden in de lustrumbundel "Kattebel" van 1948.

wel foei sprak 'ns 'n jonkman en toen werd ie Capucien, 't is waarlijk niet de moeite dah 'k de wereld dien, zijn kruin die moest ie scheren, Latijn dah moest ie leren, en weldra keek ie dwars door heel de theologie, en was al haast 'n doctor maar dat wou ie nie'

Lied ter ere van pater Gervasius

wel foei sprak eens een jonkman
en toen werd ie Kapucien
't is waarlijk niet de moeite
dah 'k de wereld dien
zijn kruin die moest ie scheren
Latijn dah moest ie leren
en weldra keek ie dwars door heel de theologie
en was al haast een doctor maar dat wou ie nie'

wel foei sprak tot dien Pater
eens de Vader Gardiaan
de wereld is wel boos maar ik
denk het zal wel gaan
je hebt er K.J.V.-ers
en ook nog wat J.W.-ers (= Jonge Wacht)
en dan, dan zijn er nog en dat bezwaart mijn hart
studenten en -dentinnen van Sint-Leonard

wel foei sprak Sinte-Pieter
en de man keek heel verstoord
ik heb u eens zien kloppen
aan de kloosterpoort
maar o op wat voor wegen
kwam ik U telkens tegen
't was pijp en bier en boek ja zo waar als ik hier sta
de jongens zongen voor en de meiskes zongen na

wel foei sprak toen Gervasius en z'n baard werd als een
lans
ik was altijd een rechte zoon van Sinte-Frans
ik heb wel 's wat gelezen
maar d' eenvoud heb ik geprezen
en ja, ter Industrie, daar klopte 's zaterdags mijn hart
om al die schoon studenten van Sint-Leonard

mijn broeder was de ezel en mijn zuster was de zon
ik ben een broer geweest zoveel als ik maar kon
een broer kent alle vreugden
een broer deelt alle deugden
een zingen dah 's goed want dat zingen dat maakt blij
en pijp en bier en boek nou dat hoort erbij

Den Hoek was idealist en de Sjef was lang niet kwaad
en Jo Bedaux dreef waarlijk een apostolaat
het is een heel historie
en kort is uw memorie
gij ziet in 't land zo menig Christ'lijk huisgezin
dat in Sint-Leendert vorm kreeg of zo waar zelfs zijn
begin

wel foei spraken toen beiden, wat is dat voor gedruis
Sint-Leonard zijn glimlach klinkt door heel het
hemelhuis
en ziet dat stoer pastoorke
met om zijn hals een koordke
het spreekt met alle waardigheid: Sint-Pieter zwijgt
het duurt nog veels te lang voordat gij die man krijgt

ze willen hem niet missen en Gervasius is taai
 hij overleeft zijn volgers en dat staat hem fraai
 ik geef hem mijnen zegen
 op al die rare wegen
 en ik zal slechts schuddebollen als ik hem niet zie
 des zaterdags om half acht ter Industrie

en wij die van Sint-Leendert trouwe leden zijn
 wij zingen u hetzelfde op dit zilveren festijn
 hij leve lang in gloria
 en daarop rijmt Victoria
 want foei en foei 't is waar en al werd ie Kapucien
 het is de moeite waard dat hij ons wereld dient

De melodie van dit lied tekenden we op bij de familie Müller-Jabusch te Oisterwijk.

Ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van De Garsthof schreven dhr. W. van Boxel (Vabo) en dhr. F. Smits een lied, dat gezongen werd door het cabaret van de gastvrouwen van De Garsthof. Zoals bij veel gelegenheidsliederen vinden we ook hier de schier-onuitroeibare melodie van "Faria":

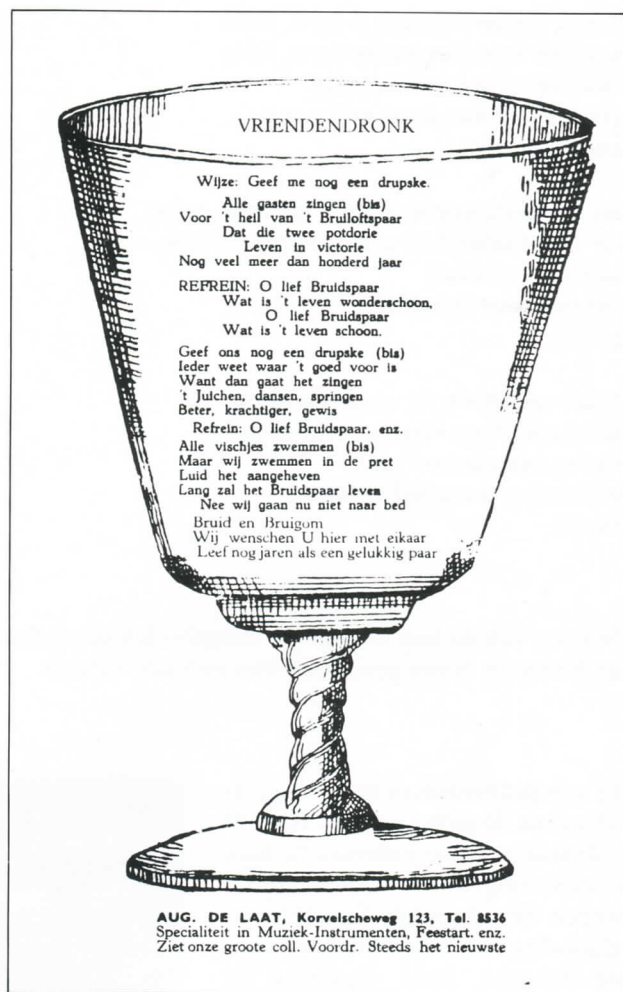
Garsthoflied

Tilburg stad út m'n kenderjaoren, faria
 van de krüik en 't wollen gaoren, faria
 schöon febrieken, zô veul en gròot
 daarvan stonk onzen blauwe slòot
 faria, faria, faria, faria, faria

Tilburg stad vol meeje fraterhüizen, faria
 gao duh in oew krenieken plüizen, faria
 dan staot er bekaant niks mir overend
 zelfs de lendenbòom die heej pent
 faria 5x

Tilburg stad meeje wel twintig kerken, faria
 Ròomse blèdschap deh kon duh merken, faria
 dee pestoor op z'n pastorie
 was toen nog 'n kòningsbie
 faria 5x

Tilburg stad meeje oew hòge schauwen, faria
 wèvers tussen zòveul ketauwen, faria
 spoelers, spinsters en schrobbelèrs
 't is opgebraand gelèk 'n kèrs
 faria 5x

(uit verzameling Mevr. Vogels-Paymans Tilburg, coll. Doedelier)

Tilburg, stad van ons Pirke Donders, faria
 meeje 'n Laay waarop houten vlonders, faria
 Broekhoven was 't lèegste staand
 deh laag toen nog on gene kaant
 faria 5x

Tilburg waor ik heb meugen wònen, faria
 na bewont dur ons dochters en zonen, faria
 mar wanneer ik nor vruger kèk
 dan ze ze tegesworrig rèk
 faria 5x

Tilburg stad meeje veul gròte waarden, faria
 daorin ston wij nou a's bejaarden, faria
 en we roemen onze stad
 gròot geworren fratersgat
 faria 5x

Tilburg stad út min kender- jao-ren, fa- ri- o ——— schön fe-brieken zô veul en gròot
 van de krüiken 't wollen gaoren, fa- ri- o ———

daorvan stonkonzen blauwe slòot faria faria faria faria fa- ri- o ———

Tilburg zullen wij aaltij prèzen, faria
 ôk al zen we na on 't vergrèzen, faria
 stonde in onze ègen Garsthof
 verkondig ik hier jouw gròotste lof
 faria 5x

veul man heej daoraon meejgewerkt, faria
 bedankt deh heh duh vanaovend gemerkt, faria
 want al die hier zen din' hèel goed d'r bist
 bij de Garsthof tienjaorig fist
 faria 5x

hier in ons dienstencentrum, mensen, faria
 wor' duh bediend op al oew wensen, faria
 oudjes vol vitaliteit
 scheppen hier creativiteit
 faria 5x

èen groep moeten we apart vernoemen, faria
 de gastvrouwen gon extra in de bloemen, faria
 tien jaor schenken van koffie en theej
 steeds meej 'ne laach deh valt aaltij nie' meej
 faria 5x

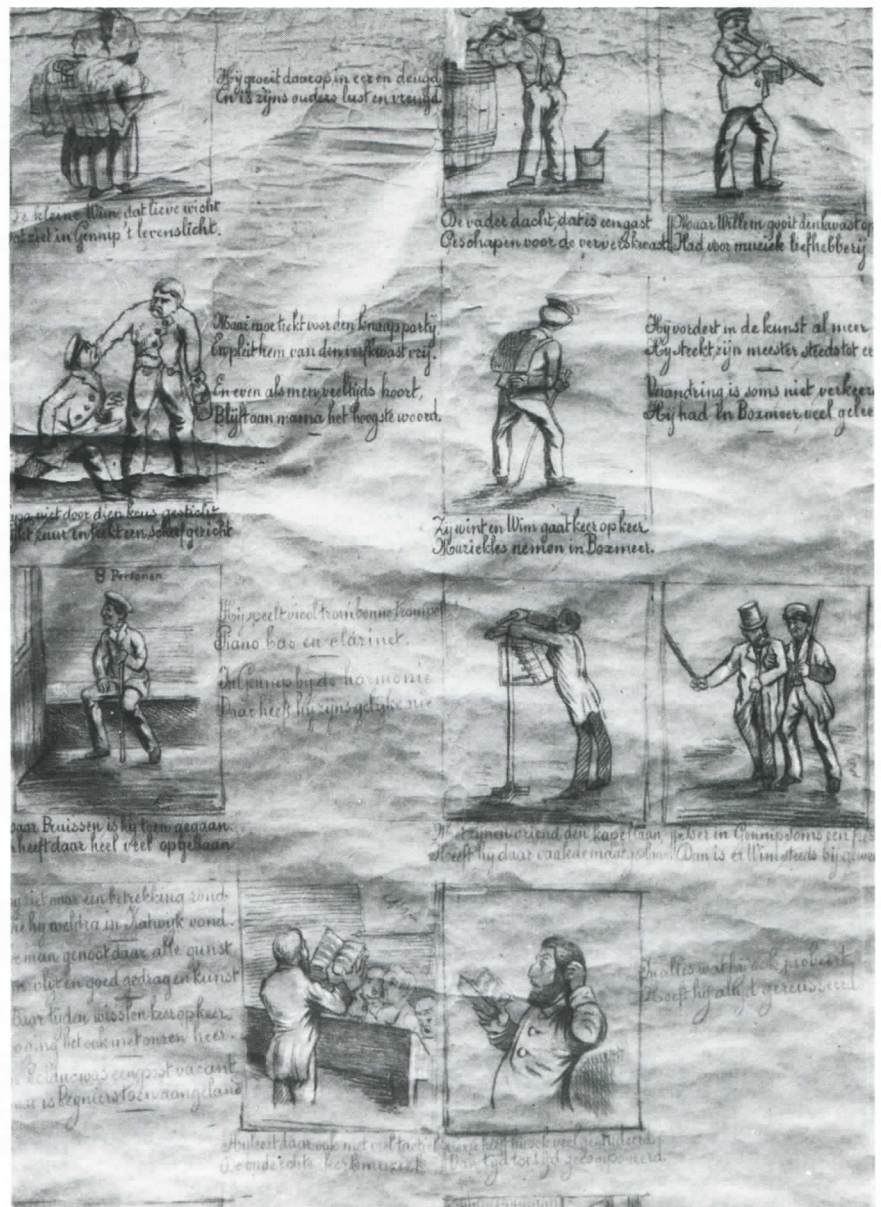
10 jaor reejen om fist te vieren, faria
 daank zal ùt ons kèlen gieren, faria
 jong en aaw die zen 't eens
 de Garsthof is vur ied're meens
 faria 5x

na gaon we wir innergie on 't spaoren, faria
 vur de volgende komende jaoren, faria
 want meej tien jaor is 't lang nie' gedaon
 we willen a's moet honderd jaoren bestaon
 faria 5x

De tekst van dit lied kregen we aangeboden door dhr.
 Jan Smits uit Nijmegen, zoon van een der auteurs.

Bij gelegenheidsliederen was en is het steeds de gewoonte, de tekst af te drukken, zodat iedereen ze mee kon/kan zingen. Met name vóór de tweede (en hopelijk laatste) wereldoorlog werd hier veel aandacht aan besteed: fraai drukwerk of prachtige, met verschillende kleuren inkt geschreven, liedbladen werden op de eerste plaats aan de feesteling(en) aangeboden, waarna de overige exemplaren werden rondgedeeld. Tenslotte ging het vaak om eenmalige liederen, die bovendien, zoals we aan de twee voorbeelden al zagen, nogal lang waren.

Wanneer het lied wat erg lang werd, gebruikte men in sommige gevallen een doek waarop de gezongen taferelen werden afgebeeld. Een zeer fraai voorbeeld hiervan bevindt zich in het gemeentearchief te Tilburg, in de collectie Reyniers. Dhr. Willem Reyniers was organist in de kerk van 't Goirke en gaf daarnaast muzieklessen, terwijl hij eveneens dirigent was bij de Zouavenbroederschap Fidei et Virtuti, waarvan hij later directeur werd. Het lied (helaas zonder melodie-aanduiding) telt 60 coupletten van twee regels en wordt geïllustreerd door 30 krijttekeningen (hiernaast een fragment).

Het is in dit korte bestek uiteraard onmogelijk om ook maar iets meer dan een glimp van het Tilburgs feestliederenrepertoire te laten zien. Daarom tot slot een lied dat afkomstig is uit een feestgids t.g.v. het zilveren

huwelijksfeest van dhr. Frans van Sprang en mevr. Cato de Pont, Tilburg 20 januari 1946. Het betreft een beurtzang op de wijze van "Wie in januari geboren is". Vrouwen en mannen zingen om beurten een couplet:

BEURTZANG

wie was er 't eerst in 't paradijs
wie at er van verboden spijs
wie was een echte stommeling
nam d' appel aan en beet erin

de man
de man
de man, de man, de man, de man, de man, de man

wie kwam er uit een ribbenstuk
wie was tot Adams ongeluk
wie bood Adam den appel aan
en moest het paradijs uitgaan

de vrouw
de vrouw
de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw

wie doet er altijd wat hij wil
wie komt er snachts dan thuis heel stil
wie geeft zijn vrouwtje dan een zoen
uit vrees voor een lang bedsermoen

de man
de man
de man, de man, de man, de man, de man, de man

wie zorgt er smorgens voor 't ontbijt
wie is het huishoudgeld vlug kwijt
wie geeft haar kind'ren een rammeling
en noemt papa een lammeling

de vrouw
de vrouw
de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw

wie noemt men soms pantoffelheld
en wie verteert het meeste geld
wie zweert er aan de meisjes trouw
en gaat het liefste zonder vrouw

de man
de man
de man, de man, de man, de man, de man, de man

wie doet er thuis zo goed als niets
en zit er dikwijls op de fiets
wie is er altijd lief en goed
als zij verlangt een nieuwe hoed

de vrouw
de vrouw
de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw

wie gaat er graag naar het ballet
wie heeft er met zijn vrienden pret
wie steekt in d'opera voor 't gemak
zijn trouwring in zijn vestjeszak

de man
de man
de man, de man, de man, de man, de man, de man

wie is er nooit over haar man tevree
wie snuffelt in 's mans portemonnee
wie schimpt en scheldt op ied're man
schoon zij niet zonder hem leven kan

de vrouw
de vrouw
de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw, de vrouw

Dit lied vonden we in de collectie van mevrouw Vogels-Paymans te Tilburg, evenals het hiervoor afgebeelde liedblad met "Vriendendronk", uitgegeven door de beken-

de zanger/komiek August de Laat. Mochten er nog mensen zijn die eventueel fotokopieën van liedbladen en/of informatie over liedjes, muzikanten e.d. hebben, dan zijn

deze welkom bij Stichting Doedelier, Toon Bolsiusstraat 33, 5482 LB Schijndel of Gerard van Swietenstraat 44, 5017 HB Tilburg.

wie was er 't eerst in 't paradijs - de man wie at er van verboden spijs de man wie was 'n echte stommeling, nam
d' appel aan en beet er in - de man de man, de man, de man, de man